

Risâle-i Nur'da Rû'yetullah Meslesi

The Concept of Rû'yetullah in Risale-i Nur

Abdulahap YILDIZ

Prof. Dr., Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Harran/Türkiye,
avahap@harran.edu.tr, ORCID: 0000- 0002-9642-833X

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Research Article/Arařtırma Makalesi
Geliř Tarihi – Date Received	02 May/ Mayıs 2024
Kabul Tarihi – Date Accepted	11 June / Haziran 2024
Yayın Tarihi – Date Published	25 June / Haziran 2024
Yayın Sezonu	June / Haziran

Volume 9 Issue 1

Atıf / Cite as: YILDIZ, Abdulvahap. “Risâle-i Nur'da Rû'yetullah Meslesi”. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi – Katre International Human Studies Journal* 9/1 (June/Haziran 2024), 40-51.
<https://doi.org/10.53427/katre.1477117>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediğı teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/katre/policy>

Published by İstanbul İlim ve Kültür Vakfı / Istanbul Foundation for Science and Culture, İstanbul, Türkiye.

CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) /
This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Risâle-i Nur'da Rü'yetullah Meslesi

Abdulvahap YILDIZ

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, rü'yetullah meselesine asrımızın yetiştirdiği önemli İslâm âlim ve düşünürlerden Bediüzzaman Said Nursî'nin (ö.1960) eserlerini toplayan Risale-i Nur adlı eserleri ışığında bir fikir kazandırmaktır. İnsanoğlu yaratıldığından beri kendisini yoktan var eden ve kendisineçeşitli nimetler bahşeden yaratıcısını tanımayı ve görmeyi arzu etmiştir. İslamiyet'ten önce Yahudilik ve Hristiyanlıkta Allah'ı görme meselesi üzerinde durulmuştur. İslâm âlimleri arasında ise bu konu hicri ikinci asırdan beri Allah'ın ahirette görüleceğini kabul edenler ile bunu reddedenler arasında tartışılmaya başlanmıştır. Allah'ı görme anlamını ifade eden rü'yetullah, kelâm âlimleri arasında en çok münazara edilen önemli konulardan biri olmuştur. Rü'yetullah denilince daha çok öbür dünyada Allah'ın görülüp görülemeyeceği meselesi olsa da bu dünyada rü'yetullahın mümkün olup olmadığı da İslâm âlimleri arasında tartışılmıştır. Daha ilk dönemden itibaren süfler de bu konuda fikirlerini ifade etmişlerdir. Çalışmamızda, Bediüzzaman'ın eserlerinde rü'yetullah konusu özerinde durulacaktır. Bununla beraber, konumuzla doğrudan veya dolaylı şekilde Rü'yetullah ile ilgili mevzularda başka kaynaklardan da imkânlar ölçüsünde istifade edilmeye çalışılacaktır.

Meselenin daha iyi anlaşılması için, önce rüyetin tanımı yapılacak ve daha sonra Bediüzzaman'ın bu konudaki fikir ve düşünceleri ifade edilecektir. Bediüzzaman müminler dünyada beden gözü ile rü'yetle mazhar olamayacaklarını ancak âhirette mazhar olacaklarını ifade etmiştir. Ancak bunun keyfiyetinin ve mahiyetinin bilinmediğini de zikretmiştir. Ehl-i sünnet âlimleri, rü'yetin mümkün olacağı konusunda mütefiklerdir. "Madem ki, Allah vardır, öyle ise görülecektir. Zira var olan her şey görülür; öyle ise Cenab-ı Hak da görülecektir, fakat O'nu görmenin mahiyeti ve keyfiyeti meçhuldür." demişlerdir. Bediüzzaman, kâfirlerin ise rü'yetullahı ne dünyada ne de âhirette mazhar olamayacaklarını zikretmiştir.

Bediüzzaman Rü'yetullah meselesinde Ehl-i sünnet âlimlerinin görüşünü savunmuş ve Mu'tezile'nin aksine, âhirette zamandan ve mekandan münezze olan Allah'ın görülebileceğine inanmıştır. Eserlerinde konu ile ilgili âyet ve hadisleri Rü'yetullah'ın cennette vuku bulacağına delil olarak zikretmiştir.

Mi'râc meselesi Bediüzzaman tarafından bir mucize olarak kabul edilmektedir. Kendisi eserlerinde mi'râc konusunda geniş yer vermiş ve mi'râcın beden ve ruhen gerçekleştiğini ifade etmiştir. Ayrıca Resûlullah'ın mi'râcda sidretü'l-müntehâda "iki yay ucu aralığı kadar" (kâbe kavseyn) Allah'a yaklaştığını imkân âlemini geride bırakıp, mahiyetini idrak edemediğimiz bir makama varıp, Allah'ın zatını, gördüğü görüşündedir.

Anahtar kelimeler: Rü'yet, Rü'yetullah, Allah'ı Görmek, Bediüzzaman Said Nursî

The Concept of Rü'yetullah in *Risale-i Nur*

Abstract

The primary objective of this research is to analyze the concept of rü'yetullah in the context of *Risale-i Nur*, a compilation of the works of Bediüzzaman Said Nursî (d. 1960), one of the most significant Islamic scholars and thinkers of our century. A human being has aspired to acknowledge and observe his creator, who has created him from nothing and conferred a variety of blessings upon him, since the inception of humanity. The issue of seeing Allah was emphasized in Judaism and Christianity prior to Islam. However, there has been a debate among Muslim scholars since the second century of Hijri between those who believe that Allah will be visible in the Hereafter and those who deny it. One of the most significant topics of debate among theological scholars is Rü'yetullah, which means seeing Allah. Despite the fact that the question of whether Allah can be observed in the afterlife is primarily debated in relation to rü'yetullah, Islamic scholars have also considered the possibility of rü'yetullah in this world. The Sufis have also expressed their views on this matter since the beginning of the period. The subject of rü'yetullah in Bediüzzaman's works will be the primary focus of this investigation. Furthermore, in matters that are directly or indirectly related to Rü'yetullah, other sources will also be employed to the greatest extent feasible.

The definition of rü'yet will be established first in order to facilitate a more comprehensive comprehension of the matter. Subsequently, Bediüzzaman's ideas and perspectives on this matter will be articulated. In this world, believers will not be able to experience the vision with their physical sight, according to Bediüzzaman. However, they will be able to do so in the Hereafter. Nevertheless, he also stated that the character and nature of this are unknown. The scholars of the Ahl al-Sunnah are in agreement that vision is possible. "Because Allah is real, He will be observed. Allah Almighty will be visible, as everything that exists is visible; however, the essence and quality of His visibility remain unknown." Bediüzzaman declared that unbelievers will not be able to experience vision in either the present or the Hereafter.

Bediüzzaman upheld the perspective of Ahl al-Sunnah scholars about the concept of Rü'yetullah. In contrast to the Mu'tazilites, he maintained that Allah is beyond the constraints of time and space, and would be visually seen in the Hereafter. He substantiated his arguments by citing the verses and hadiths to support the notion that Rü'yetullah will occur in Paradise.

Bediüzzaman acknowledges the mi'râj incident as a miraculous event. In his works, he extensively explores the topic of mi'râj and asserts that mi'râj occurs in both a physical and spiritual sense. In addition, he holds the belief that the Messenger of Allah ascended to Allah at the mi'râj at sidret al-muntehâ, covering a distance equivalent to the span between the span of two arrowheads (kâbe kavseyn). This journey transcended the limits of what is possible, leading to a station that is beyond our understanding, where the essence of Allah was witnessed.

Keywords: Rü'yet, Rü'yetullah, Seeing Allah, Bediüzzaman Said Nursî

Giriş

Lügatte “görmek” anlamına gelen rü'yet,¹ Hakk'ın tecellilerini bu dünyada, ruh âleminde kalp gözü ile seyretmek ve bazı âyet-i kerime ve hadîs-i şeriflerin işaretleriyle Cenâb-ı Hakk'ın âhirette, kendine iman edenler tarafından müşahede edileceği inancından ibarettir.² Rü'yetullah'ın imkân dâhilinde olup olmadığı meselesi, İslâm tarihinin çok erken dönemlerinde müzakere edilmeye başlanmıştır.³ Rü'yetullah'ı uygun bulmak veya reddetmek, O'nun âleme müteal (ötesinde) veya mündemiç (içinde) oluşunun müzakere edilmesine sebep olmuş ve konu kelâm ilminin esas konularından biri olmuştur.⁴

Kelâmî bir mesele olmakla beraber, konu hakkında daha ilk dönemden itibaren sûfiler de söz söylemiş ve düşüncelerini açıklamışlardır.⁵ İlk sûfî müelliflerden Muhammed b. İshak Kelâbâzî (ö.380/990), *et-Ta'arruf* adlı eserinde rü'yeti “Allah'ın cemâlini seyretme” olarak tarif eder ve mutasavvıfların Hak Teâlâ'nın cemalinin cennette yalnız müminler tarafından müşahede

¹ Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: y.y., 1997), 5/215.

² Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed Matürîdî, *Kitabü't-Tevhîd* (İstanbul: Mektebetü'l-İslâmiye, 1979), 77-85; Ebû Nasr Serrâc, *Luma' fî't-Tasavvuf* (Leiden: y.y., 1914), 428; Ebû Bekr Muhammed Kelâbâzî, *et-Ta'arruf li-Mezhebi Ehli't-tasavvuf* (Beyrut: y.y., 1413), 44, 171; Abdülkerim Kuşeyrî, *Risâletü'l-Kuşeyrî* (Beyrut: Daru'l-Hayr, 1999), 428; Ali b. Osman Hucvirî, *Keşfu'l-mahcûb* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1996), 427; Ebû Ali Zeynuddîn Ali Ma'irî, *Sirâcü'l-kulûb ve İläcü'z-zünûb* (Beyrut: y.y., 1310), 1/250; Ebu'l-Mu'in Nesefî, *Tebsiratü'l-edille fî Usûli'd-dîn*, haz. Hüseyin Atay (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1993), 1/524; Sa'duddîn Teftâzânî, *Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi (Şerhu'l-Akâid)*, haz. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergah Yayınları, 1982), 183-189; Ebû'l-Muzaffer Ubbâdî, *Kutbeddîn, Sufinâme*, neşr. Gulam Hüseyin Yusufî (Tahran: Ferheng-i İrân, 1347H), 175; Bekir Topaloğlu - İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İsam Yayınları, 2010), 69; Talat Koçyiğit, *Kur'an ve Hadîste Rü'yet Meselesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1974), 7; Hulûsî Arslan-Mustafa Bozkurt, *Sistematik Kelâm* (Malatya: Yayın MatbaacılıkTic İşletmesi Basımevi, 2015), 403-407.

³ Ahmed b. Hanbel, *er-Red ale'z-Zenâdika ve'l-Cehmiyye*, ed. el-Acemî, Değş b. Şebîb (Kuveyt: Gheras, 2005), 261; Temel Yeşilyurt, “Rü'yetullah”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yay., 2008), 35/312; Kılıç Aslan Mavil, “Bir Mu'tezile Mâtürîdiyye Tartışması Rü'yetullah”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/2 (2014), 450; Metin Avcı, “Kitâbü't-Tevhîd ve Kitâbü't-Te'vilât'ın Uyumu: Rü'yetullah Örneği”, *Mezhep Araştırmaları* 16/2 (2023), 767.

⁴ Mustafa Özgen, “İmam-ı Rabbanîye Göre Rü'yetullah Meselesi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2012), 37; İdiz Ferzande, “Sûfilere Göre Rü'yetullah Meselesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/43 (2012), 2468.

⁵ Ferzande, *Sûfilere Göre Rü'yetullah Meselesi*, 2468.

edileceğinde hemfikir olduklarını, onu müşahede etmenin aklın mümkün, naklen vâcib olduğunu ifade eder. Kelâbâzî'ye göre sûfîlerin fikir birliğine vardığı bir diğer husus, şudur: Cenâb-ı Hakk'ın bu dünyada ne gözle ne de kalple müşahede edileceğidir. Zira sûfîlerin nazarında, kalple müşahede edilmekten maksat Hakk'ı tanımak yani yakîn ve marifettir. Allah'ı dünyada müşahede etmek imkân dâhilinde değildir. Âhiret âleminde ve cennette Hakk'ı müşahede etmek Ku'ran ve sünnette sabittir.⁶

1. Kur'ân'da Rü'yetullah

Kur'ân-ı Kerîm'de rü'yetullah'ın âhirette olacağına işaret eden âyetler vardır. “*Yüzler vardır ki o gün ışıl ışıl parlar Rablerine bakarlar*” (Kıyâmet 75/22-23) âyetleri, Kur'ân-ı Kerîm'de rü'yetin âhirette ve cennette olacağına en açık bir surette işaret eder. Ehl-i sünnet âlimlerinin tamamı bu iki âyeti delil göstererek müminlerin Cenâb-ı Hakk'ı âhirette görecekleri manasını içerdiğini ifade etmişlerdir.⁷

Şu halde açık bir şekilde denilebilir ki, müminler âhirette Allah'ı âyan beyan göreceklerdir.⁸ “*İyi iş, güzel amellerde bulunanlara iyilik ve bir de ziyâde vardır. Onların yüzlerine ne bir toz ve ne de bir zillet bulaşır. Onlar cennet ehlinden olup orada daimidirler.*” (Yûnus 10/26). Ehl-i sünnet görüşünü benimseyen müfessirler, buradaki ziyâde'nin Allah'a nazar manasına geldiğini ve bu âyeti, Hak Teâlâ'nın kıyamet günü müminler tarafından müşahede edileceğini ispat eden bir delil olarak kabul etmişler ve bu delili aklî yönden de teyit ve takviye etmişlerdir.⁹ Taberî, “ziyâde” kelimesinin Allah'a nazar etmek manasına geldiğini, Hz. Ebû Bekir Sıddîk (ö. 13/634), Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ö. 42/662-63), Übey b. Kâ'b (ö. 33/654 ?), Ka'b b. Ucre (ö. 52/672), İbn Abbas (ö.68/687-88), Hz. Ali (ö. 40/661), Katâde b. Diâme (ö.117/735), Ebû İshak es- Sebîî (ö.127/745) ve Mücâhid b. Cebr (ö.103/721) gibi birçok âlim sahâbî ve tâbîinden değişik isnatlarla nakletmiştir.¹⁰

2. Hadislerde Rü'yetullah

Hz. Peygamberden (s.a.v) Rü'yetullah ile ilgili, Kur'ân-ı Kerim âyetlerini tefsîr ve teyit eden birçok hadîs-i şerif nakledilmiştir. Ebû Hüreyre'nin (ö. 58/678) rivâyet ettiği bir hadîs-i şerifte “Bazı kimseler: *Ya Resûlallah, âhirette Rabbimizi müşahede edebilir miyiz?*” diye sual etiler. Resûlullah (s.a.v): *ayın on dördünde ayı müşahede etmek için tartışır mısınız?* dedi. “*Hayır, dediler. Hz. Peygamber (s.a.v) ‘bulutsuz gün güneşi görmek için birbirinize sıkıntı verir misiniz?’ diye sordu. Onlar yine ‘hayır yâ Resûlallah.’ Resûlullah şöyle buyurdu: İşte Bedir gecesi gökteki ayı ve bulutsuz günde güneşi kolayca müşahede ettiğiniz gibi Allah'ı göreceksiniz.*”¹¹ Müslim b. Haccâc'ın (ö.261/875) rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte de Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “*Cennetlik olanlar cennete vardığı zaman, Cenab-ı Hak onlara şöyle hitapta bulunur: ‘İsteddiğiniz*

⁶ Kelâbâzî, *et-Ta'arruf*, 45-46.

⁷ Ebu'l-Fazl Reşîdu'd-dîn el-Meybudî, *Keşfu'l-esrâr ve Uddetu'l-ibrâr*, ed. Ali Asgar Hikmet (Tahran: Emir Kebîr Matbaası, 1361), 10/305; İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân* (İstanbul: Mektebetü'l-Eser, 1339), 8/393; Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili* (İstanbul: Matbaa-i Ebu Ziya, 1938), 7/5482-5483.

⁸ Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim İbn Cevzî, *Hâdi'l-ervâh ila Biladi'l-efrah* (Mısır: Mektebetü'n-Nehdati'l-Misriyye, ts.), 2/71.

⁹ Koçyiğit, *Kur'an ve Hadîste Rü'yet Meselesi*, 47; Talat Koçyiğit, *Hadîsçilerle Kelâmçular Arasındaki Münakaşalar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989), 176.

¹⁰ Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b Cerîr b Yezîd Taberî, *Tefsîru't- Taberî Câmî'u'l-beyân 'an Te'vili'l-Kur'ân* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1988), 11/104-108.

¹¹ Ebû'l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî Müslim, *Sahih-i Müslim* (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1955-1374), “İmân”, 299.

başka bir şey var mı? Size fazlalaştırayım.’ Onlar da şöyle derler: ‘*Yüzümüzü ağartmadın mı, bizi cehennemden halas edip cennete koymadın mı?*’ Bunun üzerine perde kalkar ve Rablerini görürler ki o zamana kadar onlara bundan daha şirin, hoş bir şey verilmemiştir. Sonra Resûlullah (s.a.v), *İyi iş, güzel amellerde bulunanlara iyilik ve bir de ziyâde vardır.*” der.¹² *Risâle-i Nur* Külliyyatı’nın müellifi Bediüzzaman Said Nursî de “rü’yetullah (Cenab-ı Hak’ın âhirette müşahede edilmesi) hadis ve Kur’ân’ın nassıyla sabittir” der.¹³

Ehl-i sünnet görüşünde olan âlimler, Cenâb-ı Hakk’ın cennette müminler tarafından görüleceği fikrini ileri sürerken, ancak bunun keyfiyetinin bilinmeyeceğini de kabul etmişlerdir. Mu’tezile, görüşünü benimseyen âlimler ise Allah’ın cennette görülmeyeceğini ve görülmesinin mümkün olmayacağını ileri sürmüşlerdir.¹⁴ Mu’tezile âlimleri bu düşüncelerini teyit etmek için “*Gözler O Allah’ı gereğince idrak edemez. O ise, bütün gözleri idrak eder. Allah, en gizli şeyleri bile pekiyi bilen ve her şeyden hakkıyla haberdar olandır*” (En’am 6/103) âyetini naklî delillerin başında getirmektedirler. Mu’tezile’ye göre bu âyet, hiçbir insan gözünün Allah’ı göremeyeceğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Ayrıca onlara göre Hz. Mûsâ’nın Allah’ı görme talebini ifade eden “*Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda O, “Rabbim! Bana görün; sana bakayım” dedi. Rabbi, “Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: “Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim”*” (A’raf 7/143) ayeti de tevil edilmeye muhtaçtır. Mu’tezile âlimlerine göre âyetin zahirine itibar edilse bile, Hz. Mûsâ’nın bu isteğinden ötürü tövbe ettiğinin belirtilmesi, rü’yetullahın imkânsızlığına işaret etmektedir. Yine Mu’tezile âlimlerine göre, *O gün bazı insanların yüzleri aktır. Ve onlar Rablerine bakarlar* (Kıyâme 75/22-23) ayeti de müteşâbih kategorisinde değerlendirilmekte olup, muhkem ayetler ışığında yorumlanmalıdır Allah’ın görülebileceğini iddia eden hadis rivayetleri de teşbih ve tecsim fikirlerini barındırması nedeniyle sahih olarak değerlendirilmemelidir.¹⁵

Burada özellikle şunu bilmek gerekir ki, hem rü’yetullahın imkânını hem de imkânsızlığını savunanlarca aynı âyetler şahit olarak getirilmiştir. Söz konusu âyetler birçok yönden tevil edilmiş ve farklı bir şekillerde anlaşılmıştır. Esasen bu durum da, İslâm dininde temel olan meseleler ile esasa dâhil olmayan meselelerdeki farklılığı ortaya koymaktadır. Rü’yetullah meselesi dinin esasından telakki edilmeyen bir özellik olup, yorum ve anlayışa esas kabul edilen prensiplere göre farklı anlaşılabilen konulardandır. Eğer konu İslâm’ın esas meselelerinden birisi olmuş olsaydı, bu derece bir serbestlik ve hoş görünün olması kabul edilemez ve aynı âyetlerin her iki fırka tarafından kullanılması mümkün olamazdı.¹⁶

¹² Müslim, *Sahih-i Müslim*, “İmân”, 297.

¹³ Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2016), 808.

¹⁴ Kâdî Abdulcebbar b. Ahmed, *Şerhu’l-usuli’l-hamset Mu’tezile’nin Beş İlkesi*, trc. İlyas Çelebi (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013), 1/374-446; Sa’duddîn Taftâzânî, *Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi (Şerhu’l-Akâid)*, haz. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergah Yayınları, 1982), 12; Hulusî Arslan-Mustafa Bozkurt, *Sistematik Kelâm*, 403-407; Kılıç Aslan Mavil, “Bir Mu’tezile-Mâtürîdiyye Tartışması Rü’yetullah”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/2 (2014), 450.

¹⁵ Kâdî Abdulcebbar, *Şerhu’l-usuli’l-hamset Mu’tezile’nin Beş İlkesi*, I/374-380; Mustafa Murat Batman, “En’am 6/103. Ayeti Bağlamında Tefsirde Rü’yetullah Tartışmaları: Taberî, Zemahşerî ve Râzî Tefsirleri Örneğinde Mukayeseli Bir İnceleme”, *Kalemname* 6/11 (Ocak-Haziran, 2021), 133–151.

¹⁶ Koçyiğit, *Kur’an ve Hadiste Rü’yet Meselesi*, 7; Temel Yeşilyurt, “Rü’yetullah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008), 35/311-312; Orhan Ateş, “İbaziyye’de Rü’yetullah”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 1/8 (2017), 68-85; Murat Memiş, “Rü’yetullah Tartışmalarına Metodolojik Bir Bakış”, *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 14/2 (Aralık, 2020), 47-52; Batman, “En’am 6/103 Ayeti Bağlamında Tefsirde

Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi – Katre International Human Studies Journal

3. *Risâle-i Nur*'da Rü'yetullah

3.1. Mi'râcda Hz. Peygamber'in Allah'ı Görmesi

İsm-i âlet olan mi'râc kelimesi “yukarı çıkma vasıtası, merdiven” anlamına gelmektedir.¹⁷ Terim olarak Hz. Peygamberin (s.a.v) göğe yükselişini ve Allah Teâlâ katına çıkışını ifade eder. İslâmî kaynaklarda çoğunlukla mi'râc hadisesi iki safhada olduğu zikredilmektedir. Resûlullah'ın bir gece Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya yaptığı yolculuğa isrâ, oradan semaya yükselmesine mi'râc denilir.¹⁸ Resûlullah'ın mi'râcda rü'yetullah'a mazhar olup olmaması, onun sidretü'l-müntehâda *kâbe kavseyn* (iki yay ucu mesafesi kadar) Hak Teâlâ'ya yaklaştığını ve O'nu müşahede ettiğini bildiren âyetlere isnad edilir (en-Necm 53/7-14). Bu âyetlerde ifade edilen yaklaşmanın kimlerin arasında olduğu ve Resûlullah'ın kimi müşahede ettiği meselesi iki şekilde anlaşılmıştır. Hz. Âişe (ö.58/678), aşere-i mübaşereden Abdullah b. Mes'ûd (ö.32/652), Ebû Zer el-Gıfârî (ö.32/653), Ebû Hüreyre, tâbîinden Mücâhid b. Cebr, Hasan-ı Basrî (ö.110/728) ve birçok müfessir yaklaşıma hadisesinin Hz. Resûlullah (s.a.v) ile Hz. Cebrâil arasında vuku bulduğu görüşündedirler.¹⁹ Bir diğer görüş ise yaklaşmanın doğrudan Cenâb-ı Hak ile Hz. Peygamber (s.a.v) arasında olduğu şeklindedir.²⁰

Bediüzzaman Said Nursî'ye göre, Hz. Peygamberin (s.a.v) mi'râca çıkartılmasının hikmetlerinden birisi rü'yetullah'a mazhariyettir. Resûlullah (s.a.v), Burak'a binerek şimşek gibi tüm kâinatı dolaşıp, Cenab-ı Hak'ın huzuruna varıp Allah'la sohbet şerefine nail olmuş,²¹ bütün iman hakikatlerini gözleriyle görmüş, Hak Teâlâ'nın cemalini müşahede etmiş ve bu manevî nimetin âhirette inananlara da nasip olacağı müjdesini müminlere hediye olarak getirmiştir.²² Zirâ bir hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v) “*Aynı on dördünde ayı nasıl apaçık gözünüzle müşahade ediyorsanız, Allah'ı da öylece cennette açıkça göreceksiniz*”²³ buyurmuştur.

Bediüzzaman'ın düşüncesinde müminler için Allah Teâlâ'nın rü'yetine mazhariyet âhirette olacaktır. O, “Resûlullah mi'râcda beka âlemine girdi”²⁴ buyurarak, Resûlullah'ın (s.a.v.) manen âhiret âlemine girerek Allah'ı müşahade ettiğini, bunun bu dünyada imkân dâhilinde olmayacağını vurgulamıştır. İmam Gazzâlî (ö. 505/1111) ve Fahrüddin, Razî (ö. 606/1210), de Allah'ın bu dünyada görülemeyeceğini ifade etmişlerdir.²⁵ İlk mutasavvıflardan Ebû Nasr Serrâc (ö.378/988) *el-Luma'* adlı eserinde ve İmâm Kuşeyrî (ö.465/1072) *Risâle* adlı eserinde bu fânî âlemde, Hak

Rü'yetullah Tartışmaları”, 133-135.

¹⁷ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 2/321-322.

¹⁸ Salih Sabri Yavuz, “Mi'râc”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020), 30/132; Seval Fidan, *İsrâ Suresi Bağlamında Mescid-i Aksâ Ve İsrâ-Mi'râc Hadiseleri* (Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi, 2022), 34-35.

¹⁹ Bu görüşün “Gözler o'nu idrak edemez” (En'âm 6/103) âyetiyle çeliştiği ifade edilmiştir. İbn Seyyidünnâs (ö. 734/1334), bu âyetin anlamı ile ilgili: “bu âyet, rü'yetullah'ın gerçekleştiği görüşüyle çelişmemektedir. Zira görme idrakî gerekli kılmaz” diyerek yorumda bulunmuştur. Abdurrahim Arslan, *İbn Seyyidünnâs ve 'Uyûnü'l-Eser* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2019), 125.

²⁰ Yavuz, “Mi'râc”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 30/132.

²¹ Nursî, *Sözler*, 711-712.

²² Nursî, *Sözler*, 726.

²³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm Cufî Buhârî, *Sahih-i Buhari* (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1979), “İman”, 299.

²⁴ Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nuriyye*, trc. Abdülmecid Nursî (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 277.

²⁵ Ebû Hâmid Gazzâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn*, tahk. Abdullah el-Hâlidî (Beyrût: Dârü'l-Erkam, t.s.); Fahrüddin Râzî, *Mefatihü'l-Gayb* (Beyrut: t.v), 8/127.

Teâlâ'nın beden gözü ile müşahede edilmesinin imkân dâhilinde olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca mutasavvıfların böyle bir şeyi iddia etmediklerini zikretmektedirler.²⁶

Bazı âlimlere göre mi'râc uyanık halde beden ve ruh ile olmuştur. Yani Resûlullah mi'râca sadece ruhu ile değil, hem ruhu hem bedeni ile çıkmıştır. Sa'düddîn Teftâzânî (ö.792/1390), Kelâbâzî ve sonra gelen kelâmcıların çoğunluğu bu görüştedir.²⁷ Bediüzzaman'da bu düşüncededir. İmâm-ı Rabbânî (ö.1034/1624) mi'râcta Hz. Peygamber'in (s.a.v) rü'yetullah'a mazhar olduğunu *Mektubat* adlı eserinde şöyle ifade etmektedir: Resûlullah mi'râcına bedeni ile Hak Teâlâ'nın arzu ettiği yere kadar varmıştır. Burada Hz. Peygamber'e cennet ve cehennem gösterilmiştir. O makamda beden gözü ile rü'yetullah şerefine nail olmuştur. İşte mi'râc'ın bu ciheti Hz. Peygambere (s.a.v.) hastr.²⁸ Resûlullah mi'râc'ta götürüldüğü mekânlara yalnız ruh ile değil, bizzat hem ruh hem de bedeni ile götürülmüştür. Orada gördüklerini de beden gözüyle müşahede etmiştir. Fakat bu müşahede fânî dünya şartları içinde değil, bâkî âhîret koşulları içerisinde vuku bulmuştur.²⁹ İmâm-ı Rabbânî konuya şöyle açıklık getirmektedir: "Hz. Peygamber (s.a.v.), mi'râc gecesi zaman ve mekân dairesinden çıkıp imkân darlığından da azade olunca; bir anda ezel ve ebedi buldu. Başlangıcı ve sonucu bir noktada gördü. Hatta binlerce sene sonra cennete girecek olanları dahi cennette müşahade etti."³⁰

Ehl-i sünnet âlimlerinin birçoğu Hz. Peygamberin (s.a.v) rü'yetullah'a mazhariyetinin Allah'ın en büyük ni'meti olduğunu zikretmişlerdir.³¹ Bediüzzaman'a göre Resûlullah (s.a.v) çok büyük mertebelerden geçtikten sonra, ancak Allah'ın rü'yetine mazhar olmuştur. O, mi'râcta yedi kat göğü kat etti, birçok peygamberle sohbet etti, kürsiyi, arşı geride bıraktıktan sonra Sidretü'l-Münteha ve Kâbe Kavseyn'e, yani imkân ve vücub arası olan ilâhî visalin en mahrem yerine erişti sonsuz sırları gördükten sonra Hakk Teâlâ'nın'ın cemalini görme şerefine erdi.³²

Bediüzzaman, Resûlullah'ın (s.a.v) mi'râctan müminlere ebedi hayatın, cennetin ve rü'yetullah'ın armağanını hediye olarak getirdiğini şöyle zikretmektedir: Resûlullah, mi'râcta cenneti görmüş ve ebedi saadeti kesin olarak hakkalyakîn derecede yaşamış, cennetin varlığının müjdesini cinlere ve insanlara armağan olarak getirmiştir. Bu dünyada fânî ve geçici bir hayata sahip ins ve cin için böyle bir müjde ne kadar değerli olduğu ne kadar mutluluk verici olduğu anlatılamaz. Her kalp sahibi bir insan; cemal, kemal ve ihsan sahibi olan zata karşı muhabbet duyar. Demek sonsuz bir sevgiye lâyık ve rü'yete ve nihâyetsiz bir iştiyaka en layık bir celal ve kemal sahibi olan Allah'ın cennete rü'yetine mazhar olmak, en mutluluk verici ve hoş ve güzel bir meyvedir.³³

3.2. Âhîrette Rü'yetullah

İnsan yaratılış itibarıyla kendisini yoktan yaratana ve hadsiz nimetlerle besleyen, büyüten Rabbini tanımak ve görmeyi arzular eder. Bediüzzaman Said Nursi insanın fitraten Cenâb-ı Hakkı görmeyi çok arzu ettiğini şöyle ifade etmektedir: "İnsan fitraten bir çiçeği arzu ettiği gibi, baharı

²⁶ Serrâc, *Luma' fi't-Tasavvuf*, 511; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, 360.

²⁷ Sa'düddîn Teftâzânî, *Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi (Şerhu'l-Akâid)*, 307.

²⁸ İmâm-ı Rabbânî, *Mektubat-ı Rabbânî*, çev. Abdulkadir Akçiçek (İstanbul: Merve Yayın -Dağıtım, 1977), 1/308.

²⁹ Özgen, "İmâm-ı Rabbaniye Göre Rü'yetullah Meselesi", 49.

³⁰ İmâm-ı Rabbânî, *Mektubat-ı Rabbânî*, 1/609.

³¹ Şerafettin Gölcük, - Süleyman Toprak, *Kelâm*, 9. Baskı (Konya: Tekin Kitabevi, 2016), 481-482; Hasan Cansız, *Rü'yetullah Meselesi Çerçevesinde Kelâm-Bilim İlişkisi* (Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2018), 111.

³² Nursî, *Sözler*, 724-728.

³³ Nursî, *Sözler*, 724-726.

da ister. Bir bahçeyi istediği gibi, ebedî cennet'i de ister. Bir dostunu görmeyi çok istediği gibi, Cemil-i Zülcelal'i de görmeye müştaktır."³⁴

Kalbinde muhabbet bulunan her insan, kemâl ve ihsan sahibi bir zâta karşı muhabbet duyar görmeyi arzu eder. Uğrunda ruhunu feda edecek kadar sevgi besler. Bir sefer görmeye bedel dünyasını feda etmeyi ister. Oysa mevcudattaki bütün güzellikler, kemal ve ihsanlar Allah'ın cemali, kemali ve ihsanı yanında hiç hükmündedir.³⁵ Bu sebepten İslâm âlimleri cennette Allah Teâlâ'yı görmenin en büyük bir nimet ve mutluluk olduğunu kabul ederler. Bediüzzaman da cennette en büyük nimetin ve saadetin rü'yetullah olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“İman ve muhabbetullahın sonucu: Allah dostlarının ittifakıyla; dünyanın bin sene mesud, mutlu hayatı, bir saatine değmeyen cennet hayatı ve cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat müşahedesine değmeyen bir kudsî, cemal ve kemal sahibi olan Allah'ın görülmesi sahih hadis ile ve Kur'an'ın nassıyla sabittir. Acaba dünyanın bütün güzellik ve kemalâtından binler derece yüksek olan cennet'in bütün mehasin ve kemalâtı, bir cilve-i cemali ve kemali olan bir zâtın rü'yeti, ne kadar mergub, merakaver ve şuhudu ne derece matlub ve iştihakaver olduğunu kıyas edebilirsen et.”³⁶

Cennette rü'yetullah'a mazhar olan müminler manen sonsuz derecede terakki edecektir. *Risâle-i Nur*'da bir dua cümlesinde “Bize gösterdiğin nümûnelerin, gölgelerin asıllarını, membalarını göster, bizi makarr-ı saltanatına celb et. Bizi bu çöllerde mahvettirme, bizi huzuruna al bize merhamet et”³⁷ buyrulur. Bu cümle, bize cennet nimetleriyle dünya nimetleri arasında, asıl ile gölge arasındaki farkın derecesi kadar bir fark olduğunu ifade etmektedir. Bu husus o asıllardan istifade edecek inananlar için de böyle bir terakkinin söz konusu olduğuna işaret eder. Yani bu dünyadaki insan da âhirette göre, varlık mertebesi itibarıyla, bir gölge gibidir. İşte rü'yetullah'a mazhar olacak inananlar da sonsuz derecede terakki etmiş insanlardır.³⁸

Bediüzzaman “göz bir hassedir ki, ruh bu âlemi o pencere ile seyrederek.” sözüyle, ruhun başka âlemleri bu göze muhtaç olmadan da seyredebileceğine işaret eder.³⁹ Bunun en güzel örneği rüya hadisesidir. Yine Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nuriye* adlı eserinde “Ruhu bedenine galib gelen evliyâullahın işleri, fiilleri, sürat-ı ruh ölçüsüyle cereyan eder”⁴⁰ der. Bilindiği gibi, cihet ve yön ancak beden için söz konusudur. Ruh için ön, arka, sağ sol gibi kelimeler kullanılmaz. O halde, ruh bedene galip olunca yön ve cihet devreden çıkar ve ruh, her tarafı aynı anda beraber müşahede edebilir. Nitekim Resûlullah (s.a.v), arkadan gelenleri de aynen öndekiler gibi rahatlıkla görürdü. Bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur: “*Saflarınızı düz tutun; şüphesiz ben arkamda sizi görüyorum.*”⁴¹ Cennet ehlinin ruhları bedenlerine galiptir. Bir anda birçok yerde bulanabilirler. Ve yine cennet ehlinin görmeleri de bu dünyadakinden çok ileri bir seviyededir. Bu dünyada sadece maddî eşyayı müşahede edebilen kul, öldükten sonra melekleri de görmeye başlar. Buna bir de, rü'yetteki Hak Teâlâ'nın vuslat nuru eklendiğinde, o kâmil ruh, o esnada bir feyze gark olacak ve rabbini cihetten, mesafeden ve şekilden münezzehten bir keyfiyetle müşahede ederek mest

³⁴ Nursî, *Sözler*, 382.

³⁵ Mehmet Paksu, “Peygamberimiz Neden Mi'râca Çıktı”, *Beyan Dergisi* 44 (2002), 28.

³⁶ Nursî, *Sözler*, 808.

³⁷ Nursî, *Sözler*, 66.

³⁸ Sorularla Risale, “Hz. Mûsâ'nın (as) bu dünyada rü'yete mazhar olamayıp, Allah'ın dağa tecellisiyle baygın düşmesi mevzusu varken, cennette mü'minlerin rü'yete mazhar olmalarını nasıl anlamamız gerekiyor?” Erişim: 9 Haziran 2024, <https://sorularlarisale.com>.

³⁹ Nursî, *Sözler*, 36.

⁴⁰ Nursî, *Mesnevî-i Nuriyye*, 277.

⁴¹ Buhârî, *Sahih-i Buhari*, “Ezân”, 71-72; Müslim, *Sahih-i Müslim*, “Salat”, 125; Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâî, *Sünenü'n-Nesâî*, thk. Abdülfettah Ebû Gudde (Beyrut: Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1988), “İmâmet”, 27.

olacaktır. Kalbi sayısız manevî zevklerin dolaştığı bir deryaya dönecek ve o abd, cennetten aldığı haz ile kıyaslanmayacak kadar ileri bir manevî zevki, Allah'ın rü'yetiyle tadacak, kendinden geçecektir. Bediüzzaman, vahdetü'l-vücut meşrebi için, "Tevhitte istiğraktır" der. Bu dünyadaki müşahede, işitme, yeme, içme hulasa her şey, ebedi âleme göre ancak gölge derecesinde kaldığı gibi, bu fâni dünyadaki istiğrak hâlinin esası da tariflere sığmaz bir yücelik ile rü'yetullah meselesinde ortaya çıkacaktır.⁴²

Bazı insanlar cehennemden kurtuluş isterken, bazıları cennete girmeyi arzu eder, bazıları da fitraten rü'yet-i cemali görmeye çok isteklidir. Bediüzzaman bunu şöyle ifade etmektedir: "Kur'an'a muhatap olan, arzuları ve istekleri çeşitli pek çok tabakalardır vardır ki; bir kısmı, ateşten necat istiyorlar; bir kısmı, cennet'e girmek istiyorlar; bir kısmı, rü'yete mazhar olmak istiyorlar."⁴³

Bediüzzaman, "En hakiki, en üstün, en tatlı lezzet rü'yetullah'a mazhar olmaktır. Dünyanın bin sene mes'udane/huzurlu-mutlu hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen cennet hayatının ve o cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rü'yet-i cemaline mukabil gelmeyen bir Cemil-i Zülcelal'in daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun."⁴⁴ Hem ondandır ki; hadiste geldiği gibi, cennet'te bir dakika rü'yet-i cemal-i İlahî, bütün cennet lezaizine faiktir"⁴⁵ der.

Bediüzzaman'ın nazarında, iman esaslarının her birinin ayrı ayrı pek çok belki hadsiz meyveleri olduğu gibi, tamamının birden çok meyvelerinden bir meyvesi, cennet, saadet-i ebediye ve biri de belki en tatlısı da rü'yet-i İlahiyedir.⁴⁶

Resûlullah'ın mi'râctan getirdiği meyvelerden bir tanesi cennet, bir diğeri ebedî saadet ve en tatlı olan meyvesi ise rüyet-i İlahiyedir. Yani Cenâb-ı Hakk'ı müşahede etmektir.⁴⁷ Bediüzzaman'ın nazarında müminler manevî istidadına göre Hak Teâlâ'nın cemalini görmeye mazhar olacaklardır: O'nun ifadesiyle "Muhabbet-i İlahiyenin tecellisinde ve o şarab-ı muhabbetten herkes istidadına göre mest olacaktır." Bu makamdan da herkesin kendi istidadına göre feyiz alacağına işaret etmiştir. Hulasa, "cennet'te bir dakika rü'yet-i cemal-i İlahî, bütün cennet lezaizine faiktir." sırrının inkişafındadır ki "Vedud" ismine mazhar olan bazı Allah dostları, "cennet'i istemiyoruz. Bir lem'a-i muhabbet-i İlahiye, ebeden bize kâfidir" demişlerdir.⁴⁸

Sonuç

İnsanoğlunun yaratıcıyı görme arzusu fitrî bir gerçektir. Rü'yetullah meselesi, hicri ikinci asırdan beri Allah'ın ahirette görüleceğini kabul edenler ile bunu reddedenler arasında tartışılan bir konu olmuştur. Ehl-i sünnet âlimleri rü'yetin vaki olacağını ancak bunun keyfiyetinin bilinemeyeceğini kabul eder. Mu'tezile ise rü'yetin mümkün olamayacağını savunur. Bediüzzaman rü'yetullah meselesinde Ehl-i sünnet âlimler ile benzer görüştedir. O, müminlerin dünyada beden gözü ile rü'yete mazhar olamayacaklarını ancak âhirette mahzar olacaklarını kabul etmiş ve eserlerinde konuyu veciz bir şekilde incelemiştir. Hak Teâlâ'yı inkâr edenlerin ise ne

⁴² Alâeddin Başar, "Cennette rü'yet yani Allah'ı görme olacak mıdır?", Sorularla İslamiyet, Erişim: 9 Haziran 2024, <https://sorularlaislamiyet.com>.

⁴³ Bediüzzaman Said Nursî, *İşârâtü'l-İ'câz* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014), 63.

⁴⁴ Bediüzzaman Said Nursî, *Mektubat* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2016), 290.

⁴⁵ Nursî, *Sözler*, 777.

⁴⁶ Bediüzzaman Said Nursî, *Şualar* (İstanbul: Çeltüt Matbaası, 1959), 70-71.

⁴⁷ Bediüzzaman Said Nursî, *Asâ-yı Musâ* (İstanbul: Rnk Neşriyat, 2009), 71.

⁴⁸ Nursî, *Sözler*, 777.

dünyada ne de âhirette rü'yetullaha mahzar olmalarının mümkün olmayacağını izah etmiştir. Kendisi *Risâle-i Nur* adlı eserlerinde rü'yetullah'ı büyük bir nimet, ihsan ve ikram kabul edip rü'yetullah'ın en yüksek bir hakikat ve saadet olduğunu zikretmiştir. Ayrıca eserlerinde; cennet ehlinin Allah'ın Cemalini gördükleri vakit, nefislerinin huzur ve sükûn bulacağını, Rab'lerinin rızasına kavuşmalarının mutluluğu olarak ebedi huzur ve saadete kavuşacaklarını beyan etmiştir.

Bediüzzaman rü'yetullah meselesinde Mu'tezilî düşünceye mensup âlimlerin akla gereğinden fazla önem vermeleri nedeniyle yanıldıklarını ifade etmiş ve diğer itikadî konularda olduğu gibi rü'yetullah meselesini de kitap ve sünnet çerçevesinde değerlendirmek gerektiğini savunmuştur.

Bediüzzaman'ın düşüncesinde, Hz. Peygamberin (s.a.v) mi'râca çıkartılmasının hikmetlerinden birisi rü'yetullah'a mazhariyettir. Resûlullah (s.a.v), mi'râcda, Cenab-ı Hakk'ın huzuruna varıp Allah'la sohbet şerefine nail olmuş, Onun cemalini müşahede etmiş, emirlerini alıp dünyaya geri dönmüştür.

Kaynakça

- Arslan, Abdurrahim. *İbn Seyyidinnas ve 'Uyûnü'l-eser*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2019.
- Arslan, Hulusî – Bozkurt, Mustafa. *Sistemik Kelâm*. Malatya: Yayın Matbaacılık Tic İşletmesi Basımevi, 2015.
- Ateş, Orhan. "İbaziyye'de Rü'yetullah". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 1/8 (2017), 68-85.
- Avcı, Metin. "Kitâbü't-Tevhîd ve Kitâbü't-Te'vîlât'ın Uyumu: Rü'yetullah Örneği". *Mezhep Araştırmaları* 16/2 (Güz 2023), 767.
- Batman, Mustafa Murat. "En'am 6/103 Ayeti Bağlamında Tefsirde Rü'yetullah Tartışmaları; Taberî, Zemaşerî ve Razî Tefsirleri Örneğinde Mukayeseli bir İnceleme". *Kalemname* 6/11 (Ocak-Haziran 2021), 133-151.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm Cu'fî. *Sahîh-i Buhârî*. 8 Cilt, İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1979.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Rûhu'l-beyân*. 8 Cilt. İstanbul: Mektebetü'l-Eser, 1339.
- Cansız, Hasan. "Rü'yetullah Meselesi Çerçevesinde Kelam-Bilim İlişkisi". Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2018.
- Fidan, Seval. *İsrâ Suresi Bağlamında Mescid-i Aksâ Ve İsrâ-Mi'râc Hadiseleri*. Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi, 2022.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid. *İhyâu ulûmi'd-dîn* 5 Cilt. tahk. Abdullah el-Hâlidî. Beyrût: Dârü'l-Erkam, t.s.
- Gölcük, Şerafettin – Toprak, Süleyman. *Kelam*. 9. Baskı. Konya: Tekin Kitabevi, 2016.
- Hanbel, Ahmed B. *Er-Red ale'z-Zenâdika ve'l-Cehmiyye*. ed. Değş b. Şebîb el-Acemî. Kuveyt: Gheras, 2005.
- Hucvirî, Ali b. Osman. *Keşfu'l-mahcûb*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1996.

İbn Cevzî, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim. *Hâdi'l-ervâh ilâ bilâdi'l-efrâh*. Mısır: Mektebetü'n-Nehdati'l-Mısriyye, ts.

İbn Manzur, Muhammed b.Mükerrem. *Lisânü'l-Arab*, 6 Cilt. Beyrut: y.y., 1997.

İdiz, Ferzande. "Sûfilere Göre Rü'yetullah Meselesi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/43 (Nisan, 2012), 2468-2479.

İmâm-ı Rabbânî. *Mektubat-ı Rabbânî*. trc. Abdulkadir Akçiçek. İstanbul: Merve Yayın Dağıtım, 1977.

Kâdî, Abdülcebbar. *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse Mu'tezile'nin Beş İlkesi*. trc. İlyas Çelebi. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013.

Kelâbâzî, Ebû Bekr Muhammed. *et-Ta'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf*. Beyrut: y.y., 1413.

Kooçyiğit, Talat. *Hadisçilerle Kelâmcılar Arasındaki Münakaşalar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989.

Kooçyiğit, Talat. *Kur'an ve Hadîste Rü'yet Meselesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1974.

Kuşeyrî, Abdülkerîm. *Risâletü'l-Kuşeyrî*. Beyrut: Daru'l-Hayr, 1999.

Ma'irî, Ebû Ali Zeynuddîn Ali. *Sirâcü'l-kulûb ve İlâcü'z-zünûb*. Beyrut: 1310.

Matûrîdî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed. *Kitabü't-Tevhîd*. İstanbul: Mektebetü'l-İslâmiye, 1979.

Mavil, Kılıç Aslan. "Bir Mu'tezile-Mâtürîdiyye Tartışması -Rü'yetullah-". *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/2 (2014), 449-478.

Memiş, Murat. "Rü'yetullah Tartışmalarına Metodolojik Bir Bakış". *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 14/2 (Aralık, 2020), 47-104.

Meybudî, Ebu'l-Fazl Reşîdu'd-dîn. *Keşfu'l-esrâr ve uddetu'l-ebrâr*. 10 Cilt. ed. Ali Asgar Hikmet. Tahran: Emir Kebîr Matbaası, 1361.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin el-Kuşeyrî en-Nisâbûrî. *Sahîh-i Müslim*. Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1955/1374.

Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünenü'n-Nesâî*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1988.

Nesefî, Ebu'l-Mu'în. *Tebssiratü'l-edille fî usûli'd-dîn*. haz. Hüseyin Atay. 2 cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1993.

Nursî, Bediüzzaman Said. *Asâ-yı Musâ*. İstanbul: Rnk Neşriyat, 2009.

Nursî, Bediüzzaman Said. *İşârâtü'l-İ'câz*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.

Nursî, Bediüzzaman Said. *Mektubat*. 2. Baskı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2016.

Nursî, Bediüzzaman Said. *Mesnevî-i Nuriyye*. trc. Abdülmecid Nursî. 2. Basım. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

- Nursî, Bediüzzaman Said. *Sözler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2016.
- Nursî, Bediüzzaman Said. *Şualar*. İstanbul: Çeltüt Matbaası, 1959.
- Özgen, Mustafa. “İmam-ı Rabbaniye Göre Rü’yetullah Meselesi”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2012), 35-60.
- Paksu, Mehmet. “Peygamberimiz Neden Mi’râca Çıktı”. *Beyan Dergisi* 44 (2002), 28-40.
- Razi, Fahrüddin. *Mefatihü'l-Gayb*. 10 Cilt. Beyrut: y.y., t.y.
- Serrâc, Ebû Nasr. *Luma' fî't-tasavvuf*. Leiden: y.y., 1914.
- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerîr Muhammed b Cerîr b Yezîd. *Tefsîru't- Taberî Câmî'u'l-beyân 'an tevîli'l-Kur'ân*. 11 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1988.
- Taftâzânî, Sa'duddîn. *Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi (Şerhu'l-Akâid)*. haz. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergah Yayınları, 1982.
- Topaloğlu, Bekir - Çelebi, İlyas. *Kelâm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İsam Yayınları, 2010.
- Ubbâdî, Ebu'l-Muzaffer. *Kutbeddîn. Sufinâme*. neşr. Gulam Hüseyin Yusufi. Tahran: Ferheng-i İnan, 1347.
- Yavuz, Salih Sabri. “Mi'râc”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/132-135. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
- Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 7 Cilt. İstanbul: Matbaaai Ebu Ziya, 1938.
- Yeşilyurt, Temel. “Rü'yetullah”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/311-314. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.

Web Sayfalarının Kaynakları

Başar, Alaaddin. “Cennette rü'yet yani Allah'ı görme olacak mıdır?” erişim: 9 Haziran 2024. <https://sorularlailamiyet.com>.

SorularlaRisale, “Hz.Musa'nın (as) bu dünyada rü'yete mazhar olamayıp, Allah'ın dağa tecellisiyle baygın düşmesi mevzu varken, cennette mü'minlerin rü'yete mazhar olmalarını nasıl anlamamız gerekiyor?” erişim: 9 Haziran 2024. <https://sorularlarisale.com>.